

بنازم خدای که در این مرد
شکست

۱۳۲۲۱ - ۲۰۱۳۹۴

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

گروه جغرافیای طبیعی

پایان نامه

برای دریافت درجه‌ی کارشناسی ارشد در رشته‌ی جغرافیای طبیعی (گرایش ژئومورفولوژی)

عنوان

پهنه‌بندی توان‌های ژئوتوریستی استان کردستان و تحلیل نقش آنها در توسعه‌ی ناحیه‌ای

استاد راهنما: دکتر شهرام روستایی

۱۳۸۸/۱۲/۲۶

استاد مشاور: دکتر رحیم حیدری چیانه

موسسه تحقیقات منابع طبیعی
گیلان

پژوهشگر: هانا قادری زاده

بهمن ۱۳۸۸

۱۳۳۹۴۴

تقدیم به الهه های

عشق و فداکاری

پدر و مادر عزیزم

برادر، خواهران

و خواهرزاده های شیرینم

تقدیر و تشکر

سپاس بیکران به درگاه اهورای یکتا که هستی‌مان بخشید تا در سایه سار علم و معرفت رشد نموده و بتوانیم در راستای رشد و تعالی حرکت نماییم. امید که رهگذری حقیقی باشیم و مفید برای جامعه.

اینک بعد از به اتمام رساندن وظیفه‌ای که بر دوش داشتم بر خود لازم می‌دانم از تمامی کسانی که در طی طریق اینجانب را یاری نموده‌اند کمال تشکر و قدر دانی را به جا آورم. از خانواده‌ی بزرگوارم که پشتیبانی و دلگرمی حضور آنان همواره دلیل تمامی تلاش‌هایم بوده است کمال سپاس گذاری را دارم.

پایان‌نامه‌ی حاضر که نتیجه‌ی دو سال مطالعه و بررسی است حاصل راهنمایی‌های ارزشمند استاد راهنمای بزرگوار جناب آقای دکتر شهرام روستایی می‌باشد که علاقه و شوق ادامه‌ی تحصیل در گرایش ژئومورفولوژی را در کلاس‌های درس کارشناسی این استاد ارجمند به دست آوردم. بر خود واجب می‌دانم از زحمات ایشان چه در طول تهیه‌ی پایان‌نامه و چه در طول دوران تحصیل تشکر نمایم. همچنین از مشاوره‌های جناب آقای دکتر رحیم حیدری چپانه به عنوان استاد مشاور این پایان‌نامه جهت پیشرفت کار سپاس گذارم.

از اساتید محترم ژئومورفولوژی جناب آقای دکتر محمد حسین رضایی مقدم، سرکار خانم دکتر معصومه رجیبی و سایر اساتید گروه جغرافیای طبیعی، گروه پژوهش‌های جغرافیایی و گروه سنجش از دور و GIS که طی شش سال تحصیل دوره‌ی کارشناسی و کارشناسی ارشد افتخار شاگردی‌شان را داشته‌ام کمال تشکر و قدر دانی را دارم.

از مسئولان محترم سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان، استانداری استان، دانشگاه علوم پزشکی استان کردستان و سایر سازمان‌هایی که جهت جمع آوری اطلاعات به آنها مراجعه نموده‌ام تشکر می‌نمایم. از کمک‌ها و زحمات جناب آقای دکتر محمد رضا قدری، دکتر محمد رضا کرمی، همکلاسی ارجمند جناب آقای هیمن شهابی و هم‌اتاقی و دوست بزرگوارم سرکار خانم الهه اکبری کمال تشکر و قدر دانی را دارم.

از مسئول محترم پایگاه میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری زیویه جناب آقای حمید امان الهی و سایر همکارانشان به خاطر همکاری‌های بسیاری که با اینجانب نموده‌اند کمال تشکر و قدر دانی را دارم.

از راهنمایی‌های جناب آقای دکتر محمد خداوردیزاده، دکتر حسین راحلی و سایر اساتید گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه تبریز که جهت آشنایی با مدل CVM اینجانب را یاری نمودند تشکر می‌نمایم.

از مسئول محترم آزمایشگاه گروه جغرافیای طبیعی جناب آقای سید حسین فقیه، تمامی همکلاسی‌های دوره‌ی کارشناسی ارشد و سایر دوستانی که از راهنمایی‌هایشان بهره‌مند شده‌ام کمال تشکر و قدر دانی را می‌نمایم.

هانا قادری زاده

بهمن ۱۳۸۸

نام خانوادگی : قادری زاده

نام : هانا

عنوان پایان نامه : پهنه‌بندی توان‌های ژئوتوریستی استان کردستان و تحلیل نقش آنها در توسعه‌ی ناحیه‌ای

استاد راهنما : دکتر شهرام روستایی

استاد مشاور : دکتر رحیم حیدری چیانه

مقطع تحصیلی : کارشناسی ارشد رشته : جغرافیای طبیعی گرایش : ژئومورفولوژی دانشگاه تبریز
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی تاریخ فارغ التحصیلی : ۱۳۸۸/۱۱/۱۷ تعداد صفحات : ۱۸۵

کلید واژه‌ها : توریسم، جغرافیا، ژئوتوریسم، رشد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، SWOT، EP، CVM، پهنه‌بندی، AHP، SAW،

چکیده

سده‌ی بیست و یکم به‌عنوان عصر توسعه و پیشرفت پایدار، همواره پذیرای ایده‌های تازه برای دستیابی به این هدف بوده است. ژئوتوریسم رویکردی تازه است برای بهره‌گیری از توان‌های توریستی مکان با تأکید بر پایداری و بهبود ویژگی‌های جغرافیایی مکان (محیط، تاریخ، زیبایی‌شناختی، فرهنگ و تمدن) که باعث توسعه و رشد وضع زندگی مردم محلی می‌شود. استان کردستان به واسطه‌ی موقعیت مناسب طبیعی و تاریخ کهن یکی از استان‌های با پتانسیل بالای ژئوتوریستی کشور به‌شمار می‌آید. اما متأسفانه این قابلیت‌ها آن‌چنان که شایسته است شناسانده نشده‌اند. هدف از پژوهش حاضر، نخست معرفی ژئوتوریسم به‌عنوان بخشی از صنعت توریسم است که رشد و توسعه‌ی پایدار را برای جامعه به ارمغان خواهد آورد. دوم، وجود پتانسیل‌های بسیار جذاب توریستی در سطح استان است که شناسایی و معرفی این قابلیت‌ها می‌تواند کمبود صنایع کوچک و بزرگ درآمدزا را جبران نماید. برای رسیدن به این هدف از مدل‌ها و روش‌هایی استفاده شد که نتایج به‌دست آمده به شرح زیر می‌باشد:

نتایج حاصل از مدل SWOT بیانگر ۱۵ نقطه‌ی قوت، ۱۲ نقطه‌ی ضعف، ۱۵ فرصت و ۸ تهدید در حوزه‌ی ژئوتوریسم استان کردستان می‌باشد، بر اساس این یافته‌ها راهبردهایی جهت بهبود و توسعه‌ی ژئوتوریسم استان کردستان ارائه شده است.

نتایج حاصل از مدل EP بیانگر موقعیت بسیار خوب دریاچه‌ی زریبار است و بعد از آن روستای هورامان تخت با ۳/۳ در رتبه‌ی دوم قرار می‌گیرد، روستای پالنگان با پتانسیل ۲/۲۵ در رتبه‌ی سوم، غار کرفتو با پتانسیل ۱/۶ در رتبه‌ی چهارم، تپه‌ی زیویه با پتانسیل ۱ در رتبه‌ی پنجم، چشمه‌ی بابا گرگر و قلعه‌ی قمچقای با پتانسیل ۰/۸۵ در رتبه‌ی ششم قرار دارند. لازم به ذکر است که رتبه‌ی پایین تر سه مورد آخر تنها به‌خاطر کمبود امکانات و زیرساخت‌های لازم می‌باشد، چرا که از نظر توان‌های طبیعی و فرهنگی به اندازه‌ی موارد دیگر

وضعیت و شرایط مناسبی را دارا می‌باشند. در نهایت بر اساس نتایج تحقیق حاضر پتانسیل گردشگری کل استان ۱/۷۸ است که؛ گویای موقعیت بسیار مناسب استان کردستان در راستای توسعه‌ی ژئوتوریسم است.

نتایج حاصل از مدل CVM بیانگر این امر است که ۹۸٪ از بازدیدکنندگان غار گرفتو، ۸۱٪ از بازدیدکنندگان تپه‌ی باستانی زیویه و ۸۹/۳۴٪ از بازدیدکنندگان دریاچه‌ی زیربار جهت حفاظت از این ژئومورفوسایت‌ها تمایل به پرداخت وجهی را دارند.

نتایج حاصل از پهنه‌بندی توان‌های ژئوتوریستی استان به تفکیک شهرستان با استفاده از روش AHP نشان داد که شهرستان مریوان با ۶/۴۱ امتیاز دارای بهترین پتانسیل و به ترتیب اولویت سایر شهرستان‌ها عبارتند از: قروه ۵/۷۳، بانه ۵/۵۸، سقز ۵/۳۸، سروآباد ۴/۵۲، سنندج ۴/۳۳، بیجار ۳/۴۷، دیواندره ۲/۴۶، کامیاران ۲/۱۲.

نتایج حاصل از پهنه‌بندی به روش SAW در ۳ نقشه‌ی نهایی، بیانگر وجود ۳ منطقه با پتانسیل بسیار مناسب ژئوتوریستی در سطح استان می‌باشد که بیشترین مساحت آن در شهرستان سروآباد بخشی در شهرستان بانه و قسمتی بسیار کوچک از شهرستان کامیاران که در واقع مشترک با همان بخش شهرستان سروآباد است که به علت هم مرز بودن این دو شهرستان و به دلیل هم‌پوشانی بیشتر لایه‌ها در این قسمت بخشی از این محدوده جزء حوزه‌ی استحفاظی شهرستان کامیاران می‌باشد.

لازم به ذکر است که به دلیل گستره‌ی وسیع محدوده‌ی مورد مطالعه نتایج حاصل از پهنه‌بندی مطمئناً در حق سایت‌های ژئوتوریستی دور افتاده‌ای که به تنهایی دارای جذابیت بسیار زیادی هستند اجحاف خواهد کرد از جمله‌ی این موارد می‌توان به غار گرفتو، تپه‌ی باستانی زیویه، قلعه‌ی قمچقای و ... اشاره کرد. برای رفع این مشکل لازم است که تحقیقات بعدی که توسط محققین و یا سازمان‌های ذی ربط انجام می‌شود در سطحی کوچکتر انجام پذیرد.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات
۱.....	مقدمه.....
۲.....	۱ - ۱ - بیان مساله.....
۵.....	۱ - ۲ - سئوالات تحقیق.....
۵.....	۱ - ۳ - فرضیات تحقیق.....
۵.....	۱ - ۴ - اهداف تحقیق.....
۵.....	۱ - ۵ - کاربردهای تحقیق.....
۶.....	۱ - ۶ - پیشنهادی تحقیق.....
	فصل دوم : مبانی نظری
۱۴.....	مقدمه.....
۱۵.....	۲ - ۱ - تعریف توریسم و توریست.....
۱۵.....	۲ - ۲ - انواع توریسم.....
۱۸.....	۲ - ۳ - ارتباط بین انواع توریسم.....
۱۹.....	۲ - ۴ - ژئوتوریسم؛ اصول و پیشنهادی.....
۲۳.....	۲ - ۴ - ۱ - مفاهیم موجود در ژئوتوریسم.....
۲۶.....	۲ - ۴ - ۲ - اهمیت ژئوتوریسم و اهداف اساسی آن.....
۲۸.....	۲ - ۴ - ۳ - پیوند ژئوتوریسم و جغرافیا.....
۳۲.....	۲ - ۴ - ۴ - ژئوتوریسم؛ توسعه و زمینه های اقتصادی-اجتماعی آن.....
۳۷.....	۲ - ۴ - ۵ - نقش مشارکت مردم در توسعهی ژئوتوریسم.....
۳۸.....	۲ - ۴ - ۶ - ژئوتوریسم و محیط زیست.....
۳۹.....	۲ - ۴ - ۷ - ژئوتوریسم در ایران.....
	فصل سوم : مواد و روش ها
۴۲.....	مقدمه.....
۴۳.....	۳ - ۱ - مواد و ابزار لازم جهت انجام تحقیق.....
۴۳.....	۳ - ۱ - ۱ - روش و ابزار گردآوری اطلاعات.....

- ۳-۱-۲- روش انجام تحقیق..... ۴۵
- ۳-۱-۲-۱- شناسایی منابع و جمع آوری اطلاعات..... ۴۵
- ۳-۱-۲-۲- مدل‌ها و روش‌های مورد استفاده..... ۴۶
- ۳-۱-۲-۲-۱- روش‌های موجود جهت وزن دهی و انجام پهنه بندی..... ۴۷
- ۳-۱-۲-۲-۲-۱-۱-۳- مدل SWOT..... ۵۸
- ۳-۱-۲-۲-۳- مدل EP..... ۶۰
- ۳-۱-۲-۲-۴- مدل CVM..... ۶۰
- ۳-۱-۲-۳- تولید لایه‌ها و کلاس بندی آنها بر اساس هدف مورد نیاز..... ۶۳
- ۳-۱-۲-۴- امکان سنجی توان و استعداد منطقه‌ی مورد مطالعه برای ژئوتوریسم..... ۶۳
- ۳-۱-۲-۵- مقایسه‌ی نقشه‌ی نواحی مستعد توسعه‌ی ژئوتوریسم با اولویت بندی شهرستان‌ها و تحلیل میزان همپوشی توزیع زیر ساخت‌ها..... ۶۳
- ۳-۱-۲-۶- تحلیل نهایی نتایج و ارائه‌ی راهکارهای مناسب برای توسعه‌ی ژئوتوریسم استان کردستان..... ۶۳
- فصل چهارم: ویژگی‌های عمومی و پتانسیل‌های ژئوتوریستی محدوده‌ی مورد مطالعه**
- ۴-۱-۱- موقعیت جغرافیایی..... ۶۴
- ۴-۲- زمین شناسی..... ۶۴
- ۴-۳- لیتولوژی و چینه شناسی..... ۶۶
- ۴-۴- توپوگرافی..... ۶۹
- ۴-۵- پدیده‌های ژئومورفیک..... ۷۲
- ۴-۶- شبکه‌ی آبراهه..... ۷۳
- ۴-۷- پوشش گیاهی..... ۷۴
- ۴-۸- اقلیم آسایش..... ۷۵
- ۴-۹- جغرافیای انسانی..... ۷۷
- ۴-۱۰- خدمات، زیر ساخت‌ها و تسهیلات صنعت گردشگری در استان کردستان..... ۷۸
- ۴-۱۰-۱- سواد..... ۷۹
- ۴-۱۰-۲- اشتغال..... ۷۹
- ۴-۱۰-۳- مراکز بهداشتی و درمانی..... ۸۱
- ۴-۱۰-۴- شبکه‌ی ارتباطی..... ۸۲
- ۴-۱۰-۵- پارک‌ها و فضاهای سبز شهری..... ۸۴
- ۴-۱۰-۶- ورزش و جاذبه‌های ورزشی..... ۸۴
- ۴-۱۰-۷- واحدهای اقامتی و پذیرایی استان..... ۸۶

۸۷.....	۴ - ۱۱ - جاذبه‌های گردشگری استان کردستان.....
۹۱.....	۴ - ۱۲ - منابع ژئوتوریسم در استان کردستان.....
۹۲.....	۴ - ۱۲ - ۱ - کوهستان‌ها، قابلیت خاص کوهستانی استان و غارها.....
۹۵.....	۴ - ۱۲ - ۲ - رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، آبشارها و آب‌های معدنی.....
۱۰۲.....	۴ - ۱۲ - ۳ - زیستگاه‌های حیات وحش و مناطق حفاظت شده.....
۱۰۴.....	۴ - ۱۲ - ۴ - سدها.....
۱۰۶.....	۴ - ۱۲ - ۵ - بازارچه‌های مرزی.....
۱۰۶.....	۴ - ۱۲ - ۶ - روستاهای گردشگری.....
۱۱۱.....	۴ - ۱۲ - ۷ - جنگل‌ها، بیشه‌ها و مراتع.....
۱۱۲.....	۴ - ۱۲ - ۸ - نقش برجسته‌ها و کتیبه‌ها.....
۱۱۵.....	۴ - ۱۲ - ۹ - قلعه‌ها.....
۱۱۹.....	۴ - ۱۲ - ۱۰ - تپه‌های باستانی.....
	فصل پنجم: یافته‌ها و بحث
۱۲۰.....	مقدمه.....
۱۲۱.....	۵ - ۱ - مدل SWOT.....
۱۲۹.....	۵ - ۲ - مدل EP.....
۱۳۰.....	۵ - ۳ - مدل CVM.....
۱۳۲.....	۵ - ۴ - عملیات مربوط به پهنه بندی توان‌های ژئوتوریستی استان کردستان.....
۱۳۳.....	۵ - ۴ - ۱ - تولید لایه‌های رقومی مورد نیاز.....
۱۳۴.....	۵ - ۴ - ۲ - تولید لایه‌ها.....
۱۳۹.....	۵ - ۴ - ۳ - پهنه بندی به روش AHP.....
۱۴۸.....	۵ - ۴ - ۴ - پهنه بندی به روش SAW.....
۱۶۱.....	فصل ششم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۷۷.....	منابع.....

شکل‌ها و نمودارها

- شکل (۲ - ۱) : چگونگی ادغام انواع توریسم مکان محور توسط ژئوتوریسم..... ۱۹
- شکل (۲ - ۲) : جایگاه ژئوتوریسم در درون توریسم پایدار..... ۳۶
- شکل (۴ - ۱) : نقشه‌ی موقعیت جغرافیایی استان کردستان..... ۶۴
- شکل (۴ - ۲) : نقشه‌ی زمین شناسی استان کردستان..... ۶۹
- شکل (۴ - ۳) : نقشه‌ی مدل رقومی ارتفاع استان کردستان..... ۷۲
- شکل (۴ - ۴) : نقشه‌ی رودهای استان کردستان..... ۷۴
- شکل (۴ - ۵) : نقشه‌ی راههای استان کردستان..... ۸۳
- شکل (۴ - ۶) : طبیعت استان کردستان..... ۸۹
- شکل (۴ - ۷) : تصویر دورنمای غار کرفتو..... ۹۴
- شکل (۴ - ۸) : تصویر چشمه‌ی بابا گرگر..... ۹۷
- شکل (۴ - ۹) : تصویر دریاچه‌ی زیربار..... ۱۰۰
- شکل (۴ - ۱۰) : تصویر سطح یخ زده‌ی زیربار در زمستان..... ۱۰۰
- شکل (۴ - ۱۱) : تصویر آبشار گوپله..... ۱۰۲
- شکل (۴ - ۱۲) : تصویر سد قشلاق..... ۱۰۵
- شکل (۴ - ۱۳) : تصویر روستای هورامان تخت..... ۱۰۸
- شکل (۴ - ۱۴) : تصویر روستای پالنگان..... ۱۱۰
- شکل (۴ - ۱۵) : تصویر لوح یافته شده در دژ زیویه..... ۱۱۴
- شکل (۴ - ۱۶) : تصویر دورنمای دژ زیویه..... ۱۱۷
- شکل (۴ - ۱۷) : تصویر دست بند طلای یافته شده در دژ زیویه..... ۱۱۷
- شکل (۵ - ۱) : نقشه‌ی شاخص پوشش گیاهی استان کردستان..... ۱۳۷
- شکل (۵ - ۲) : نقشه‌ی درصد شیب استان کردستان..... ۱۳۷
- شکل (۵ - ۳) : نقشه‌ی لیتولوژی استان کردستان..... ۱۳۸
- شکل (۵ - ۴) : نقشه اولویت بندی شهرستان‌های استان برای دوره‌های زمین شناسی برای روش AHP..... ۱۴۳
- شکل (۵ - ۵) : نقشه اولویت بندی شهرستان‌های استان برای جاذبه‌های طبیعی برای روش AHP..... ۱۴۴
- شکل (۵ - ۶) : نقشه اولویت بندی شهرستان‌های استان برای لیتولوژی برای روش AHP..... ۱۴۴

- شکل (۵ - ۷) : نقشه اولویت بندی شهرستان‌های استان برای تعداد انواع جاذبه برای روش AHP.....۱۴۵
- شکل (۵ - ۸) : نقشه اولویت بندی شهرستان‌های استان برای سایر جاذبه‌ها برای روش AHP.....۱۴۵
- شکل (۵ - ۹) : نقشه اولویت بندی شهرستان‌های استان برای روستاهای گردشگری برای روش AHP.....۱۴۶
- شکل (۵ - ۱۰) : نقشه اولویت بندی شهرستان‌های استان برای دسترسی به امکانات برای روش AHP.....۱۴۶
- شکل (۵ - ۱۱) : نقشه‌ی نهایی پهنه بندی استان کردستان برای روش AHP.....۱۴۷
- شکل (۵ - ۱۲) : نقشه‌ی نهایی پهنه بندی استان کردستان برای روش AHP.....۱۴۷
- شکل (۵ - ۱۳) : نقشه‌ی استاندارد سازی پهنه‌های مناسب (شیب بالای ۲۰٪) برای ژئوتوریسم تخصصی به روش منطق بولین.....۱۵۱
- شکل (۵ - ۱۴) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰۰ متری از آبشار به روش منطق بولین.....۱۵۱
- شکل (۵ - ۱۵) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰۰ متری از دریاچه‌ی طبیعی و سد به روش منطق بولین.....۱۵۲
- شکل (۵ - ۱۶) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰۰ متری از پیست اسکی و مسیر کوهنوردی به روش منطق بولین.....۱۵۲
- شکل (۵ - ۱۷) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰۰ متری از غار به روش منطق بولین.....۱۵۳
- شکل (۵ - ۱۸) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰۰ متری برای رودخانه‌ها به روش منطق بولین.....۱۵۳
- شکل (۵ - ۱۹) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۱۰۰۰ متری برای رودخانه‌ها به روش منطق بولین.....۱۵۴
- شکل (۵ - ۲۰) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰۰ متری از چشمه به روش منطق بولین.....۱۵۴
- شکل (۵ - ۲۱) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰۰ متری از روستای گردشگری به روش منطق بولین.....۱۵۵
- شکل (۵ - ۲۲) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰۰ متری از جاده‌ی مناسب گردشگری به روش منطق بولین.....۱۵۵
- شکل (۵ - ۲۳) : نقشه‌ی استاندارد سازی ارتفاع مناسب کوهنوردی (۱۸۰۰ متر به بالا) به روش منطق بولین.....۱۵۶
- شکل (۵ - ۲۴) : نقشه‌ی استاندارد سازی ارتفاع مناسب دامنه نوردی و چشم اندازهای طبیعی (۲۰۵۰ متر به پایین) به روش منطق بولین.....۱۵۶
- شکل (۵ - ۲۵) : نقشه‌ی استاندارد سازی ارتفاع مناسب ورزش‌های زمستانی (اسکی، برف نوردی و ... ۲۳۰۰ متر به بالا) به روش منطق بولین.....۱۵۷
- شکل (۵ - ۲۶) : نقشه‌ی استاندارد سازی پهنه‌های مناسب پوشش گیاهی (جنگل و مرتع) به روش منطق بولین.....۱۵۷
- شکل (۵ - ۲۷) : نقشه‌ی استاندارد سازی فاصله‌ی ۳۰۰ متری از دریاچه‌ی زیربار به روش منطق بولین.....۱۵۸

- شکل (۵ - ۲۸): نقشه‌ی نهایی پهنه بندی استان کردستان به روش SAW برای غیر متخصصین با بافر ۳۰۰۰ متری برای رودخانه‌ها..... ۱۵۸
- شکل (۵ - ۲۹): نقشه‌ی نهایی پهنه بندی استان کردستان به روش SAW برای غیر متخصصین با بافر ۱۰۰۰ متری برای رودخانه‌ها..... ۱۵۹
- شکل (۵ - ۳۰): نقشه‌ی نهایی پهنه بندی به روش SAW برای متخصصین..... ۱۵۹
- شکل (۶ - ۱): نمودار مساحت‌های مربوط به ارزش‌های به دست آمده برای ژئوتوریسم در استان کردستان در نقشه‌ی با بافر ۱۰۰۰ متری برای رودخانه با روش SAW..... ۱۶۸
- شکل (۶ - ۲): نمودار مساحت‌های مربوط به ارزش‌های به دست آمده برای ژئوتوریسم در استان کردستان در نقشه‌ی با بافر ۳۰۰۰ متری برای رودخانه با روش SAW..... ۱۶۹
- شکل (۶ - ۳): نمودار مساحت‌های مربوط به ارزش‌های به دست آمده برای ژئوتوریسم در استان کردستان در نقشه‌ی متخصصین با روش SAW..... ۱۶۹

جدول‌ها

- جدول (۳ - ۱): مقایسه‌ی روش‌های MADM و MODM..... ۴۸
- جدول (۴ - ۱): مشخصات تیپ‌های اصلی اراضی استان کردستان..... ۷۱
- جدول (۴ - ۲): چکیده‌ی اطلاعات محدوده‌ی اقلیم آسایش ایستگاه‌های مختلف استان کردستان..... ۷۶
- جدول (۴ - ۳): درصد جمعیت ۶ ساله و بیشتر به تفکیک زن و مرد و شهر و روستا در سال‌های ۱۳۶۵، ۱۳۷۵ و ۱۳۸۲..... ۷۹
- جدول (۴ - ۴): میزان برخورداری شهرستان‌های استان از انواع موسسات بهداشتی و درمانی ۱۳۸۸..... ۸۲
- جدول (۴ - ۵): اطلاعات مربوط به پارک‌ها و فضاهای سبز استان ۱۳۸۰..... ۸۴
- جدول (۴ - ۶): مسیرهای کوهنوردی استان کردستان ۱۳۸۰..... ۸۵
- جدول (۴ - ۷): تعداد اماکن پذیرایی شهرستان‌های استان کردستان به تفکیک شهری و روستایی ۱۳۸۲..... ۸۶
- جدول (۴ - ۸): تعداد اماکن اقامتی شهرستان‌های استان کردستان ۱۳۸۸..... ۸۷
- جدول (۴ - ۹): تعداد و نوع جاذبه‌های گردشگری شهرستان‌های استان کردستان..... ۹۰
- جدول (۴ - ۱۰): درصد جاذبه‌های حوضه‌های گردشگری استان کردستان به تفکیک نوع جاذبه‌ی گردشگری..... ۹۱
- جدول (۴ - ۱۱): روستاهای گردشگری استان کردستان..... ۱۱۱

- جدول (۵ - ۱) : عوامل تاثیر گذار بر توسعه‌ی ژئوتوریسم در ماتریس مدل SWOT..... ۱۲۲ - ۱۲۳
- جدول (۵ - ۲) : ماتریس نقاط قوت جاذبه‌های ژئوتوریستی استان کردستان و رتبه بندی آنها..... ۱۲۴
- جدول (۵ - ۳) : ماتریس نقاط ضعف جاذبه‌های ژئوتوریستی استان کردستان و رتبه بندی آنها..... ۱۲۵
- جدول (۵ - ۴) : ماتریس فرصت‌های جاذبه‌های ژئوتوریستی استان کردستان و رتبه بندی آنها..... ۱۲۶
- جدول (۵ - ۵) : ماتریس تهدیدهای جاذبه‌های ژئوتوریستی استان کردستان و رتبه بندی آنها..... ۱۲۷
- جدول (۵ - ۶) : ماتریس مربوط به امتیازها و محاسبه‌ی پتانسیل‌های ژئوتوریستی استان کردستان با روش EP
..... ۱۲۹
- جدول (۵ - ۷) : لایه‌های مورد نیاز در روش AHP..... ۱۳۵
- جدول (۵ - ۸) : لایه‌های مورد نیاز در روش SAW..... ۱۳۵
- جدول (۵ - ۹) : مقادیر اولیه و نرمال شده‌ی هر پارامتر برای استفاده در روش AHP..... ۱۴۱
- جدول (۵ - ۱۰) : تعداد کلاس و کلاس بندی مجدد شاخص پوشش گیاهی استان کردستان..... ۱۴۲
- جدول (۵ - ۱۱) : وزن دهی به معیارها با استفاده از روش سلسله مراتب تحلیلی..... ۱۴۳
- جدول (۵ - ۱۲) : حدود معیار جهت استاندارد سازی نقشه‌ها به روش منطق بولین..... ۱۵۰
- جدول (۶ - ۱) : استراتژی‌های پیشنهادی در جهت بهبود وضعیت ژئوتوریسم استان کردستان با استفاده از مدل
SWOT..... ۱۶۵
- جدول (۶ - ۲) : اوزان مربوط به هر لایه در شهرستان‌های استان برای استفاده در روش AHP..... ۱۶۶
- جدول (۶ - ۳) : نتایج نهایی حاصل از پهنه بندی توان‌های ژئوتوریستی استان کردستان به روش AHP..... ۱۶۷
- جدول (۶ - ۴) : مساحت شهرستان‌های استان کردستان به تفکیک ارزش به دست آمده برای ژئوتوریسم بر
اساس کیلومتر مربع با استفاده از روش SAW..... ۱۶۷ - ۱۶۸

فصل اول

کلمات

مقدمه

سیر و سفر و سیاحت و یا گردشگری در مفهوم امروزیین خود، میلی است غریزی در وجود انسان که در دوران‌های مختلف به گونه‌های متفاوت رایج بوده‌است، ولی آنچه که امروزه بسیار حائز اهمیت است نقش بسیار قوی این مقوله است در تبادلات فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و ... ما بین ملل مختلف و همچنین اثرات مثبت اقتصادی از جمله درآمد بسیار عالی ناشی از آن.

کشور ایران به دلیل بهره مندی از شرایط بالقوه‌ی بسیار مناسب گردشگری در حوزه‌های طبیعی، تاریخی، فرهنگی و ... مطابق آمار سازمان جهانی گردشگری¹ (UNWTO) می‌تواند به عنوان یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگری در جهان از نظر سرمایه‌گذاری در بخش توریست و جذب گردشگر باشد. در این میان استان کردستان نیز همانند سایر استان‌های کشور دارای قابلیت‌های ویژه‌ی ژئوتوریستی می‌باشد که اگر به خوبی شناسایی و معرفی شوند علاوه بر رشد و توسعه‌ی استانی قادر خواهد بود در رشد و توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور نیز نقش بسزایی را ایفا کند.

هدف از این مطالعه نیز بررسی و شناسایی توانمندی‌های توریستی استان کردستان با تأکید بر ژئوتوریسم است تا آغازی شود برای معرفی سایر گوشه‌های این مرز و بوم به گردشگران، و با تشویق آنها به بازدید از این نواحی از بار سنگینی که اکنون بر دوش نقاط فعلی جاذب توریست همچون مناطق شمالی کشور، بنادر جنوب، شهرهای اصفهان، مشهد و ... وجود دارد کاسته شود. برای این منظور و جهت کسب اطلاعات اولیه علاوه بر مطالعه‌ی انواع منابع مکتوب در این زمینه، تجزیه و تحلیل عکس‌های هوایی، تصاویر ماهواره‌ای، انواع نقشه‌های توپوگرافی، زمین شناسی، پوشش گیاهی و ... محدودی مورد مطالعه لازم است. در نهایت با جمع‌بندی و تطبیق دادن کلیه‌ی آمار و اطلاعات موجود، هدف نهایی رساله‌ی حاضر این است که بر مبنای موارد مذکور و با استفاده از امکانات سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS نقشه‌ی نواحی مستعد ژئوتوریستی استان تولید شود. از طرف دیگر سعی بر این است علاوه بر پهنه‌بندی و معرفی توان‌های ژئوتوریستی، با استفاده از مدل‌های موجود از جمله² SWOT و³ EP پیشنهادهایی جهت توسعه ژئوتوریسم و بهره‌برداری صحیح از آن در جهت دست یابی به توسعه پایدار ارائه شود امید که با توجه بیشتر مسئولان ذی‌ربط به این بخش از توانمندی-

1 - United Nation Word Tourism Organization

2 - Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats

3 - Environment Potential

های استان علاوه بر جذب و رونق توریست داخلی زیر ساخت‌های مناسب نیز جهت جذب توریست خارجی فراهم شود. مطمئناً این صنعت سبز قادر خواهد بود قطار جامعه را در ریل پیشرفت و توسعه به حرکت درآورد.

۱-۱- بیان مسئله

وقوع انقلاب صنعتی و رشد روزافزون تکنولوژی هر چند که مزیت‌های بی‌شماری را برای انسان به ارمغان آورد اما در بعضی موارد و در دوره‌های خاص یکی از اساسی‌ترین نیازهای انسان را به ورطه‌ی فراموشی سپرد (نیاز به آرامش، استراحت و لذت بردن از طبیعت). به همین منظور و متناسب با افزایش اوقات فراغت، افزایش سطح درآمد، گسترش شبکه‌ی حمل و نقل و... برنامه ریزی در جهت رفع این نیاز انسانی به یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌های برنامه‌ریزان کشورها تبدیل شد. صنعت گردشگری در این زمینه بسیار مفید و کارآمد عمل کرده است و هر کجا به درستی مورد استفاده قرار گرفته است موتور رشدی بوده است برای پیشرفت و توسعه (انتیبانی یوروا، ۲۰۰۶)^۱، چنان که تجارب کشورهای توسعه‌یافته و کشورهای مثل چین، ترکیه، کشورهای جنوب شرق آسیا و... این امر را ثابت می‌کند.

متأسفانه کشور باستانی ایران با وجود دارا بودن شرایط بسیار مناسب طبیعی، فرهنگی، تاریخی (قرارگیری در ردیف ۱۰ کشور اول جهان از نظر وجود جاذبه‌های تاریخی و باستانی و دارای رتبه‌ی پنجم از نظر برخورداری از بیشترین تنوع اقلیمی در سطح جهان) نتوانسته است از این صنعت پاک و پرسود آن‌چنان که باید و شایسته است استفاده‌ای ببرد.

یکی از اشکال جدید توریسم که چند سالی است مطرح شده است ژئوتوریسم یا گردشگری بر مبنای توان‌های محیطی - جغرافیایی است که به معرفی مواهب ژئوتوریستی^۲ به گردشگران با حفظ هویت مکانی آنها می‌پردازد. ژئوتوریسم زیرمجموعه‌ی توسعه‌ی پایدار بوده و هدف آن حفظ منابع گردشگری در مقاصد است، یعنی هدایت گردشگران به نحوی که محل مورد بازدید برای نسل‌های آینده هم همان‌طور باقیمانده و قابل استفاده باشد. در ژئوتوریسم تلاش بر این است که دخالت و تصرفی توسط انسان در محیط صورت نگیرد اما به ناچار اگر اقدامی صورت گرفت این اقدام بایستی منجر به کمال در طبیعت شود.

بنابراین صرفاً وجود و یا عدم وجود منابع گردشگری اعم از طبیعی، فرهنگی، تاریخی و... دال بر گسترش روند گردشگری و کسب درآمد از این صنعت نیست بلکه وجود این منابع تنها می‌تواند به‌عنوان یک

1 - A.Ntibanyurwa

2 - Geotourism assets

موتور رشد باشد که راه اندازی و استفاده‌ی بهینه از آن نیازمند برنامه ریزی، مدیریت، اجرا و نظارت صحیح بر اجرای قوانین و مقررات تدوین شده از جانب دولتمردان و مقامات مسئول می‌باشد.

استان کردستان با مساحتی حدود ۲۸۹۳۲ کیلومتر مربع واقع در غرب ایران در مجاورت با خاک عراق واقع شده است و یکی از استان‌های زیبای این سرزمین ۴ فصل است که به دلیل دارا بودن شرایط مناسب طبیعی و تاریخ و فرهنگ کهن قابلیت‌های بسیار مناسبی در جهت سرمایه‌گذاری در بخش ژئوتوریسم را دارا می‌باشد. به همین ترتیب استان کردستان طی دوره‌های مختلف تاریخی به دلیل وجود شرایط مناسب طبیعی، جایگاه زیست جوامع مختلف انسانی بوده است. قرارگیری در دل رشته کوه‌های زاگرس، آب و هوای مساعد، وجود منابع آب غنی، خاک‌های حاصلخیز و... از جمله‌ی عوامل جذب و توسعه‌ی جوامع در این محدوده از کشور می‌باشند.

آنجا که کوهستان‌ها سر به فلک کشیده و دره‌ها در کمال تواضع و فروتنی مامنی شده‌اند برای عبور رودخانه‌ها، به ناچار ساکنان خود را با محیط خشن سازگار کرده و از حداقل فضاهای موجود نهایت استفاده و بهره برداری را انجام داده‌اند. وجود شیب‌های تند در بخش غربی استان که خانه‌های روستایی زیبا، تمیز و آرام را تحت عنوان معماری کردستانی یا به طور اخص معماری هورامانی را موجب شده است می‌تواند یکی از جاذبه‌های اصلی گردشگری این استان باشد. وجود طبیعت بکر، آداب و رسوم کهن، مردمان مهربان و مهمان نواز یکی از اساسی‌ترین سرمایه‌های این بخش از استان به شمار می‌روند که توجه هرچه بیشتر را در جهت شناخت و معرفی این سرمایه‌های عظیم انسانی و طبیعی می‌طلبد و اما آنجا که صلابت کوه جای خود را به صفای دشت می‌دهد و گستره‌های وسیع در اختیار انسان قرار می‌گیرند شیوه‌ی خاص زندگی و معماری در دشت به وجود می‌آید که گاهی برای حفاظت از این معماری برج و بارویی هم ایجاد شده است که نمونه‌های بارز آن در صلوات‌آباد و شهرستان بیجار موجود است.

متأسفانه با وجود داشتن این پتانسیل‌های بالا در شرایطی که جهان قرن بیست و یکم را آغاز کرده است و ممالک توسعه یافته به واسطه‌ی مدیریت و برنامه‌ریزی صحیح از کمترین امکاناتشان بیشترین استفاده‌ها را می‌برند، در کشور ما و بخصوص استان مورد مطالعه به وضوح در بسیاری جاها می‌توان چهره‌ی فقر، عدم توسعه- یافتگی، کمبود امکانات و... را مشاهده کرد. با نگاهی گذرا به سیاست‌های پیشین می‌توان نتیجه گرفت که این برنامه‌ها، در جهت رفع نابرابری‌ها چندان موفق عمل نکرده‌اند و آنگاه که در مقام مقایسه بر می‌آییم بدون مراجعه به آمار هم می‌توان تفاوت موجود بین استان‌هایی همچون اصفهان، شیراز، تهران، مشهد و... با

کرمانشاه، کردستان، کهگیلوه و بویراحمد و ... را به وضوح تشخیص دهیم. باتوجه به اینکه استان کردستان نیز از نظر وجود کارخانه‌ها و صنایع سنگین و حتی کوچک نیز چندان غنی نیست، وجود این مواهب خدادادی نقطه‌ی عطفی است جهت توسعه و پیشرفت استان که با کمترین بودجه‌ها در صورت وجود یک برنامه‌ریزی اصولی خواهد توانست به شکوفایی و رونق اقتصادی و اجتماعی استان کمک کند. در تحقیق حاضر سعی بر این است که علاوه بر وصف سیمای کلی استان به بررسی توانمندی‌های موجود از لحاظ توریستی (ژئوتوریستی) پرداخت و در نهایت با شناخت این قابلیت‌ها و معرفی آنها پیشنهادهایی در جهت استفاده‌ی بهینه از آنها ارائه گردد تا زمینه‌ای برای رشد و توسعه باشد.

☆ در حالت کلی منابع گردشگری استان را می‌توان در ۳ دسته جای داد:

- ۱- آثار تاریخی شامل مساجد، امام زاده‌ها، مقابر بزرگان، بازارها، حمام‌ها، پل‌ها، برج‌ها و کاروانسراها، بافت‌های قدیمی شهری و روستایی، خانه‌های تاریخی، بناهای حکومتی، قلعه‌ها، باغ‌ها، مطالعات باستان‌شناسی و ...
 - ۲- دسته‌ی دوم شامل جاذبه‌های طبیعی و طبیعی - تاریخی از جمله پوشش گیاهی و جنگل‌ها، منطقه‌ی هورامان، دریاچه‌ی زریبار، چشمه‌ی باباگرگر، سراب وینسار، سراب قروه، آبشار گوپله، تپه‌ی باستانی زیویه و ... است.
 - ۳- دسته‌ی سوم شامل موزه‌ها و مراکز فرهنگی و انسان ساخت معاصر است، از جمله: موزه‌ی سنندج، موزه‌ی تاریخ طبیعی، موزه‌ی حمام خان و خانه‌ی کرد که همگی در شهر سنندج واقع‌اند.
- در تحقیق حاضر تاکید بیشتر بر روی دسته‌ی دوم و قلعه‌ها و تپه‌های باستانی است که عوامل جغرافیایی و ژئومورفولوژیکی در شکل‌گیری آنها نقش مهمی داشته‌اند، می‌باشد که حتی بعضی از آنها از جمله غار کرفتو، دریاچه‌ی زریبار، قلعه‌ی قمچقای و دژ باستانی زیویه قابلیت تبدیل شدن به سایت‌های جهانی و ژئوپارک را دارا می‌باشند. پس لازم است همگام با حرکت‌های جهانی برنامه‌ریزی‌های اصولی و مطالعات و بررسی‌های بنیادی در جهت شناخت هرچه بیشتر قابلیت‌ها و توانمندی‌های استان صورت گیرد و نتایج آن به اشکال مختلف در اختیار طبیعت دوستان و عاشقان گردشگری و مسافرت و سازمان‌های مربوطه قرار گیرد تا علاوه بر رشد فرهنگی و اقتصادی استان و کشور ساکنان دهکده‌ی جهانی غافل و ناآشنا با آداب و رسوم و طبیعت این پهنه‌ی سرشار از زیبایی، اسطوره و تاریخ نباشند.

۲-۱ - سئوالات تحقیق

- ۱ - مدیریت و برنامه‌ریزی انسانی چه نقشی در توسعه‌ی ژئوتوریسم دارد؟
- ۲ - آیا ژئوتوریسم می‌تواند باعث ایجاد رشد و توسعه در سطح استان شود؟
- ۳ - موانع و مشکلات موجود در مسیر توسعه‌ی ژئوتوریسم استان چیست؟

۳-۱ - فرضیات تحقیق

- ۱ - به نظرمی‌رسد مناظر و پدیده‌های طبیعی بیشتر از سایر موارد پذیرای گردشگران باشند.
- ۲ - مدیریت و برنامه‌ریزی انسانی در توسعه‌ی ژئوتوریسم نقش بسزایی دارد.

۴ - ۱ - اهداف تحقیق

- ۱ - شناسائی و معرفی قابلیت‌های بالقوه و بالفعل ژئوتوریستی استان.
- ۲ - کمک به تبیین جایگاه صنعت توریسم در توسعه‌ی پایدار منطقه‌ای و ملی.
- ۳ - کمک به توسعه‌ی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی نواحی مقصد.
- ۴ - ارائه‌ی راهکارهای مناسب جهت استفاده‌ی بهینه از منابع محلی.
- ۵ - ارائه‌ی راهکارهای مناسب جهت استفاده از تمام فضای ژئوتوریستی استان.
- ۶ - معرفی ژئوپارک‌های استانی برای مطرح شدن در سطح جهانی.

۵ - ۱ - کاربردهای تحقیق

با به دست آمدن شناخت کامل از توان‌های توریستی استان می‌توان برای توسعه‌ی هر بخش متناسب با شرایط برنامه‌ریزی کرد. با شناخت مناطق ژئوتوریستی استان می‌توان از آنها برای تعیین ظرفیت جذب گردشگر و تعیین پتانسیل‌های ژئوتوریستی استان استفاده کرد. چنین فعالیت‌هایی اگر با همکاری و همراهی مردم صورت گیرند علاوه بر بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی باعث شناخت بیشتر آنان از محیط پیرامون خود شده، در نتیجه احساس مسئولیت را در سطح جامعه بالا خواهد برد و همگان سعی خواهند کرد تا با استفاده‌ی صحیح از مواهبی که در اختیارشان قرار گرفته است پایدارسازی آنها را نیز تضمین کنند و این در نهایت منجر به توسعه‌ی

فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی خواهد شد و به مرور با توسعه‌ی زیر ساخت‌های لازم حرکت در راستای توسعه‌ی پایدار ملی و منطقه‌ای با انجام برنامه‌ریزی‌های صحیح متصور است.

۱ - ۶ - پیشینه‌ی تحقیق

۱ - ۶ - ۱ - منابع خارجی

از زمان نوشته‌شدن اولین کتاب مدرن در زمینه‌ی توریسم تحت عنوان کتاب راهنمای گردشگری در سال ۱۷۷۸ به وسیله‌ی توماس نوگ نت تا کنون ۲۳۱ سال می‌گذرد.

واگار^۱ در سال ۱۹۶۷، لزوم اجرای طرح استراتژی توسعه‌ی نواحی توریستی و معرفی نواحی جدید، برای کاهش فشارهای ایجادشده به واسطه‌ی تمرکز بالای فعالیت‌های گردشگری در جزایر کاستا براوا بالریا^۲ را پیشنهاد می‌کند.

هارینگتون^۳ ۱۹۷۱، اثرات فیزیکی توسعه‌ی گردشگری را بر روی محیط زیست محلی بررسی کرده و بیان می‌کند توسعه‌ی نامنظم هتل‌ها، کیفیت زندگی در شهر لندن را کاهش می‌دهد.

بیشتر مطالعات انجام گرفته در زمینه‌ی توریسم را در ۳ بخش می‌توان بررسی کرد:

اول: مطالعات و کتاب‌هایی که بیشتر به شناخت و معرفی مکان‌های دیدنی و جذاب برای گردشگران پرداخته‌اند.

دوم: مطالعات و کتاب‌هایی که خود توریسم و ویژگی‌ها و تاثیرات آن را بررسی کرده‌اند.

سوم: مطالعات اخیر که به صورت تخصصی در رشته‌های مختلف بررسی شده‌اند مانند توریسم شهری، روستایی، ژئوتوریسم و...

استون و اسمیت^۴ (۲۰۰۶) در یک مطالعه به بررسی نقش پارک‌های ملی بخصوص پارک ملی ویکتوریا در استرالیا در توسعه‌ی جهانگردی و درآمدهای حاصل از آن پرداخته‌اند.

1 - Wagar

2 - Costa brava balearia

3 - Harrington

4 - M.Stone &D.Smith